

תיאור מקרה : ההיחלצות מעמדת בני ערובה

מיכל ורוני זוג בשנות השבעים לחייהם הגיעו אלי בבקשת עזרה סביב בנם דניאל בן ה-39. ההורים- שכירים. בעבר נעזרו ההורים בטיפול בגישת אייכה אצל מטפל אחר. הטיפול נמשך מספר שנים. בין סיום הטיפול הראשון לתחילת המפגשים איתי עברו כשש שנים.

ההורים אנשים נעימים אינטליגנטים ומרשימים מאוד, הגיעו אלי כשהם לכודים בקשר סבוך עם בנם דניאל כבר שנים רבות. על פי תיאורם הבן לא לקח אחריות על תפקודו כבר מגיל בית הספר. ונזקק לתמיכה ודרבון שלהם בכל שלב.

לאחר השירות הצבאי לא הצליח למצוא כיוון בחייו, וההורים דחפו אותו ללמוד מקצוע בבית ספר יוקרתי בחו"ל. ההורים מימנו לדניאל את הלימודים היקרים, שכירות, וכלכלה מלאה. דניאל לא התמודד נכון עם קשיים שהמסגרת הלימודית זימנה, וההורים מצאו את עצמם מרגיעים, תומכים, ומדרבנים אותו לסיים את התואר. לאחר שחזר לארץ, דניאל סירב לקחת יוזמה ולמצוא עבודה, ונשאר נתמך על ידי הוריו. כשהגיעה דרישה מצד ההורים לעמוד על רגליו ולתפקד באופן המתאים לגילו וליכולותיו, הוא נכנס להתקף של מאני ואחריו דפרסיה. ההורים היו לכודים בחשש גדול מהמחלה שלו, והתקשו להיות בעמדה בהירה בעניין הציפיה והדרישה ממנו. בעקבות הטיפול באייכה, ההורים הצליחו להעביר מסר בהיר יותר, ודניאל החל לעבוד במשרד מסודר ועשה חיל בעבודתו. הטיפול הראשון הסתיים כאשר דניאל חי חיים עצמאיים, עובד ומפרנס את עצמו.

במהלך השנים שבין סיום הטיפול הראשון עד המפגש איתי, דניאל עזב את עבודתו כשכיר, פתח עסק עצמאי משלו והצליח בו מאוד. במהלך אותם שנים דניאל התחתן עם אשה שלדברי ההורים אינה יציבה מבחינה רגשית. לאחר שלא קיבל מההורים את ברכת הדרך לנישואיו, ניתק עימם קשר. כעבור שנה נולדה לדניאל בת, וסמוך ללידה הוא ניפרד מאישתו. סביב הלידה חודש הקשר בין דניאל להוריו. ההורים- רוני ומיכל, חששו להשאיר את הגידול של הנכדה- דנה, בידיו של דניאל. ואט אט החלו להיות מעורבים יותר ויותר בחייו ובחיי ביתו. סביב הגרושים מיכל ורוני סייעו לדניאל לקבל משמורת על הבת, והיו מעורבים בכל צרכיה ובאופן גידולה של הנכדה-דנה. אמה של דנה עברה להתגורר בדרום, ונולדה לה בת נוספת מקשר נוסף. דניאל לוקח את דנה אחת לשבועיים לבקר את האם, אך האם אינה מעורבת בגידולה של דנה.

משרדו של דניאל קיבל פרויקטים גדולים והוא הרוויח הרבה מאוד כסף. דניאל הרשה לעצמו לחיות חיי מותרות. רכש דירת יוקרה וחי בפאר. כעבור מספר שנים, דניאל התחיל לאבד שליטה על התנהלות המשרד, ונכנס להתקף מאניה נוסף. האב התגייס לעזור לדניאל, ובכוחות אחרונים ניסה למזער את נזקי ההתמוטטות הכלכלית. העסק של הבן קרס, והחובות לבנקים היו גדולים מאוד. ההורים עמדו בפני דילמה קשה. האם לאפשר לבן להיכנס לתהליך של פשיטת רגל, וכך לאבד את היכולת שלו לחזור אי פעם

לעבודה במקצוע שלו, או לקחת עליהם את החובות של הבן. ובכך לאפשר לו לחזור בעתיד לעבודה במקצוע שבהכשרתו השקיעו רבות. בסופו של דבר ההורים החליטו שהחובות נשארים על שמו של דניאל אך הם – ההורים, מתנהלים מול הבנקים ופורסים את החובות באופן כזה שיאפשר להם לשלם.

באותה תקופה דניאל נכנס לדיכאון. הוא ביקש שיניחו לו לנפשו. החזות שלו הייתה מוזנחת, הוא נכנס למצב של חוסר תפקוד. ההורים היו נחושים לאשפז את דניאל. וכאשר נכנסו לרכב בדרכם לאשפוז, הוא התחנן שיתנו לו צ'אנס והבטיח שיהיה בסדר. ואכן כך היה. הוא חזר לביתו והתנהג באופן סביר... ההורים שהיו בקשר קרוב עם עובדת סוציאלית סביב תהליך המשמורת על דנה, פחדו מאוד לערב אותה שוב, מחשש שיוציאו את הנכדה מהחזקה של הבן ויעבירו אותה למשפחת אומנה. וכך נשארו ההורים לכודים בתוך סבך בלתי אפשרי של דאגה גדולה לילדה הקטנה, פחד מסבב חדש של השתגעות כתוצאה משידור צפייה שדניאל יחזור לתפקד. קושי לערב את שירותי הרווחה מחשש שהנכדה תעבור למשפחת אומנה, חובות כבדים שנפלו על כתפיהם, וצורך לכלכל ולממן דירה ומחיה עבור הבן והנכדה. באותה תקופה דניאל הזניח את הופעתו ונראה חולה. הוא נכנס למצב של דיכאון וחוסר תפקוד, למעט הטיפול בדנה. סביב הטיפול בה דניאל מצא כוחות לתפקד כאב. הבית היה נקי ומסודר, היא הגיעה לגן לבושה ומטופחת, דניאל הכין עבודה אוכל, דאג לשחק אתה, לקח אותה לחברות וניהל לכאורה בית מתפקד. מיכל ורוני לקחו על עצמם אחריות מלאה על המשאבים הכלכליים והרגשיים שנדרשו לגידולה של דנה, ועל ההתפתחות שלה. מעבר לתשלומים הבסיסיים של שכירות (בשכונה טובה בעיר, שם יש בית ספר טוב) ארנונה, חשמל, מים, מזון, בגדים, וביטוח רפואי, החינוך היה חשוב מאוד עבורם, והם מימנו חוגים, צהרון, טיפול רגשי וכו'.

הם הגדירו את ביתם כבית הנוסף של דנה. ובו היא נהנתה משפע של תשומת לב, בגדים, אפיה משותפת, ארוחות משפחתיות, וטיולים בארץ. בתוך המציאות המורכבת של חייה, דנה גדלה להיות ילדה שמחה, סקרנית, חברותית מאוד, ומוקירה תודה על כל דבר שעושים עבורה. הקשר בין דנה למיכל ורוני הוא קשר של אהבה צרופה, הם הגדירו אותה: "אהבת חיינו ומחמל נפשינו"

הקשר של ההורים עם דניאל מורכב מאוד. ההורים חשו רגשות קשים של סלידה וטינה כלפיו. הם חשו שהוא מפעיל כלפיהם מניפולציה רגשית והרגישו נאנסים להיות במצבים שהם לא רוצים להיות בהם, פעם אחר פעם. הם חשו חסרי אונים, לא מוגנים ונסחטים בקשר אתו. הם נאלצו לעבוד שעות נוספות בכדי לממן את חייו של דניאל, והבינו שיזדקקו להשתמש ברוב החסכונות שלהם כדי לעמוד בהתחייבויות שלו לבנקים. ההורים היו מוצפים ברגשות של אשמה וחרדה ובעיקר חשו זעם וסלידה לנוכח הבן שלא עושה מאמץ לצאת מהמצב שבו הוא נמצא, שמנצל אותם, ומשתמש במשאבים שלהם באופן לא נכון.

מהלך הטיפול:

המקרה של מיכל ורוני נגע מאוד לליבי. יש בו עבודה פנימית קשה וכואבת שעברו בני הזוג בניסיון לצאת מהסבך שבו הם לכודים, ולייצר עבור עצמם אזורים חדשים שיש בהם יותר חופש, וחירות פנימית.

אני זוכרת היטב את המפגש הראשון שלי עימם. אני מקשיבה, ומרגישה מתכווצת מבפנים. לפני יושבים זוג בשנות השבעים לחייהם. ואני נדהמת מרמת המסירות והאחריות שלהם מצד אחד, ומהצד השני כואבת את הקשר שכל כך התקלקל, את האופן שבו הם הפקירו את עצמם, ונפשם. במהלך הפגישות הראשונות, התרשמתי שהטיפול יתמקד בניסיון לעזור לבני הזוג להיחלץ ממצבים שבהם הם לכודים בסבך של רגשות קשים ומטלטלים, שלא מאפשרים להם את החופש להגיב ולפעול על פי אמונתם, ועמדתם הפנימית. אני מבינה שהתהליך המשמעותי יהיה לשחרר אותם מעמדת בני ערובה.

המפגשים עם מיכל ורוני דרשו ממני כמטפלת לשהות לפרקי זמן ממושכים בתוך רגשות החרדה הבלבול, הזעם, האשמה עם הרבה גמישות, אורך רוח, סבלנות, ואמונה בדרך.

בפגישות הראשונות למדתי להכיר את מיכל ורוני ובדקתי האם נוכל להיות שותפים בתהליך האם נוכל להיות "צוות" מספיק טוב יחד.. לפני יושבו אנשים בעלי עוצמה. ערכיים, שמוטיב חייהם הוא- התמודדות ועשייה. הבנתי שעמדה בה הם "לא יכולים" "לא מצליחים" או "חסרי אונים" - נתפסת עבורם כבלתי אפשרית, מעוררת חרדה, ומנוגדת לתפיסת עולמם האקטיבית, והיוזמת. מבחינה רעיונית ההורים היו שותפים להבנה שבתנועה נכונה דניאל ימצא את הכוחות ואת המשאבים שבו, ויוכל בהדרגה לקחת יותר אחריות על חייו ועל חיי ביתו. השאיפה הייתה לאתגר את דניאל בצעדים קטנים מדודים שתואמים את היכולת שלו, בכל פעם קצת יותר, ובכך לאפשר לו בהדרגה לקחת יותר אחריות על חייו.

הבנה משותפת נוספת שהונחה במרחב הטיפולי, הייתה: שדניאל לא ירצה לצאת מאזור הנוחות שבו הוא נמצא, ושיתכן תנועה לכיוון של התפתחות, רק במצב שלא תהיה לו ברירה. הבנה זו יצרה שותפות ביני לבין ההורים לגבי ההבנה שיהיה צורך לסגור בפני דניאל את "פתחי המילוט". פתחי המילוט הם אותם אזורים שיש בהם "דליפה" אשר בניגוד מוחלט לכוונת ההורים, הם מתירים ומאפשרים לדניאל להישאר בעמדה נזקקת, נתמכת, ותלויה בהם. עמדה זו מעבירה מסר שגוי, שאינו מאמין בכוחותיו של הבן וביכולתו להתקדם ולתפקד בחייו באופן סביר.

החשיבה של התקשורת המגדלת מכוונת, למנוע את אותם אזורי "דליפה" ונותנת מסר בהיר שבו הבריאות וההתפתחות של דניאל הם הדבר החשוב ביותר. ושאו מודדים את ההתפתחות במעשים. לא בכוונות, לא בדיבורים על... ולא במחשבות.

למרות השותפות בנינו מבחינת ההבנה מה דניאל צריך על מנת שיוכל להתקדם ולהתפתח, הטיפול לא התקדם. הסבך היה קשה להתרה. מיכל ורוני הגיעו למבוי סתום בכל אופציה שבחנו בחדר הטיפולים. הם היו מבוהלים מהמחיר הבלתי אפשרי מבחינתם, שדנה נכדתם עלולה לשלם. היה ברור שדניאל יעשה הכל כדי להמשיך ולקיים את המצב כפי שהיה עד כה. מצב שבו ההורים מאוימים מהסלמת התגובות שלו, מבוהלים, ונמצאים בעמדה שהם בני ערובה. בפועל, דניאל שולט בחייהם ומנהל אותם, כופה עליהם לעבוד מסביב לשעון כדי שיפרנסו ויקיימו אותו ואת ביתו. הבנתי שהטיפול במיכל ורוני דורש ממני כמטפלת עבודה איטית בקצב שלהם עם גמישות והבנה שהם נמצאים במצוקה גדולה מאוד. רגשות האשמה על הבן שגדל אצלם בבית, והקושי לראות את הבן כל כך חלש, העיקו עליהם מאוד, וחברו לתחושה הקשה מנשוא, שהבן החולה והלא מתפקד שלהם, מגדל את דנה נכדתם האהובה. לנגד עיני עמדה דנה. ילדה קטנה וחסרת ישע, שנאבקת בגבורה בתוך חיים קשים ומורכבים, מתאמצת לשמור על עצמה ובוחרת בנורמליות. ואני- כמטפלת, נאבקת בתוכי בין הסיכוי והסיכון. בין האמונה שדנה זקוקה יותר מכל לאב מתפקד, והאמונה שלי - שדניאל יוכל לנוע לכיוון של התפתחות רק כשההורים יהיו חופשיים לתת ביטוי לצרכים שלהם ללא פחד. ובין הדאגה וההבנה שאין לנו את היכולת לנבא כיצד יגיב דניאל.

תחושת האשמה, וחרדה מהפקרה, ייסרו את מיכל ורוני, ואת כאבם ואת דאגתם לדנה יכולתי לחוש בעוצמה רבה. הייסורים לא נתנו להם מנוח. ברגע שיבחרו להיות בני חורין, יבטאו את הצרכים שלהם בקשר עם דניאל, יגדירו מה הם מסכימים ולמה הם לא מסכימים בקשר בניהם- בפעולות ולא רק במילים, הם יגרמו- בתחושתם- להפקרה של ילדה מקסימה שלא חטאה, ומשלמת מחיר כבד בשל התנהלותו של אביה- הבן שלהם. הבחירה הזו קרעה אותם מבפנים ונזקקנו ללכת בצעדים קטנים אחורה וקדימה עד שיבשיל התהליך ותתגבש ההכרה שדנה היא הנכדה שלהם, והאחריות על חייה ומצבה נמצאת בידי של דניאל.

כעבור מספר פגישות יצאנו לדרך באמצעות פניה לדניאל בערוץ הימני של המפה-שבו היחס של הבן אל ההורה הוא יחס של התחשבות. היה ברור לי שדניאל לא יזוז מעמדתו רק בשל בקשתם של הוריו, אך הבנתי שמיכל ורוני זקוקים לזמן, לתהליך פנימי בתוך עצמם. הם זקוקים להבנה שנסינו הכל...שפנינו אל דניאל באופן מכבד ומגדל. בעבר הפניות אליו נעשו באופן מתקיף. בטון מאשים, ומבקר, מתובל בכעס רב, אכזבה, וזעם.

ניסחנו את הפניה לדניאל ממקום מודאג: "אנחנו רוצים לראות אותך חי חיים עצמאיים ללא תלות בנו ההורים...עדיין איננו יודעים מה לעשות, אך ברור לנו שלא נוכל להמשיך

ולתמוך בך כלכלית באופן שבו אנו תומכים היום". עוד נאמר אנחנו רוצים לראות אותך עושה צעדים לקראת בריאות והתפתחות. חשוב לנו שתבקר באופן סדיר אצל הפסיכיאטר. אנחנו רוצים להיות רגועים ולדעת שאתה מאוזן תרופתית."

למרבה ההפתעה דניאל הגיב באופן מעט שונה מאשר בעבר. בעבר היה נעלם ומנתק מגע. את הפניות החדשות בשפה המגדלת דניאל קרא. לעיתים הגיב בעל פה, לעיתים בחר שלא להגיב אך לא חש מותקף ולא ניתק מגע. בחרנו להעביר המסרים לדניאל בכתב, כדי לנטרל את הטון הזועם והמבקר שליווה את השיח בניהם עד כה. בין ההורים התגלו פערים ביחס אל דניאל. האם הייתה מלאה ברגשות של זעם טינה גועל ודחייה כלפי דניאל. והאב זעם וכעס מאוד, אך הרגיש גם רגשות של צער וחמלה על הבן. תחושות הסלידה מהבן כפי שביטאה האם, העמידו אותי בדילמה קשה. אני מאמינה שכאשר הורים נמצאים בעמדה שהם לא מוגנים נסחטים, ונאנסים להיות במצב שהם לא רוצים להיות בו עולים רגשות רעילים של שנאה, זעם, בושה. אך בד בבד עלו בי ספקות האם יתכן שהאם עלולה לעשות שימוש לא נכון בכלים של התקשורת המגדלת. חשתי שהאם רוצה שהבן יצא מחייה שיניח לה. לא היה בה רצון לקשר שיש בו אכפתיות או דאגה האופייני לקשר של אם ובנה. האם התייסרה בשל תחושותיה, אך הייתה כנה לומר שכך היא מרגישה. שאלתי את עצמי האם נכון להמשיך את הקשר הטיפולי איתם ואם כן-כיצד... שיתפתי את ההורים בתחושותיי ובמחשבה- שאני מלמדת אותם להשתמש בתקשורת המגדלת-בשירות הקשר, למען הקשר, ולא על מנת להתנתק. ההורים שתפו אותי כי בהתקף מאניה האחרון של דניאל הוא נכנס לביתם בזמן שלא היו בבית, חיטט בחפצים האישיים ביותר שלהם. כאילו חיפש עדויות שיוכל להשתמש בהם נגדם, ואח"כ יצא עם סיפור על אורח החיים המיני של האם, השמיץ, והכפיש באופן בוטה את שמה בקרב משפחה וחברים. האם לא יכלה להשתחרר מהאמונה שלה, שבזמן מחלה כשההגנות רופפות, האדם מוציא את האמת מתוכו. והאמת על פי תחושתה של האם הייתה: שנאה וקינאה של הבן בה, ורצון להרוס אותה.

אני מקשיבה לאם. לאט מחלחלת בי ההבנה כי האם הושפלה ו"חוללה"- כדבריה, על ידי הבן שלה. הוא חדר למקומות האינטימיים ביותר שלהם כזוג השמיץ והפיץ עליה סיפורים מביכים ומשפילים- ברבים. והחוויה של האם בתקרית הזו היא סוג של אונס. ההקשבה לרגשות האם ממקום שאינו שיפוטי סייעה לי להכיר ולהבין את התחושות הקשות שלה כלפי בנה ולתת להם מקום.

ההבנה הזו של עוצמת הפגיעה באם שחררה אזור בתוכי, ואפשרה גם למיכל להבין ולקבל קצת יותר את התגובות העוצמתיות שלה. בתוך כל הסבך הזה, הגענו יחד להבנה שרצוי שהתקשורת עם דניאל תיעשה על ידי האב, שכן המפגש עם דניאל מפעיל אצל האם רגשות קשים, והיא אינה מסוגלת להגיב באופן שאינו מתקיף, מתפרץ, מזלזל, ומבקר. וכך האם לקחה צעד אחורה והאב לקח על עצמו את התקשורת עם דניאל.

ההבנה שלנו- כמטפלי אייכה, שרגשות כל כך עזים ורעילים בקשר שבין ההורה לבנו מתרחשים כאשר ההורה אינו מוגן. וכאשר ההורה אינו מוגן הוא אינו יכול להיות הורה מיטיב. ולכן המקום שממנו אנחנו מתחילים – הוא לספק להורה הגנה. צורת ההגנה יכולה להיות מרחק מגן או נוכחות שומרת. ההנחיה שמיכל תיקח צעד אחורה ולא תהיה בתקשורת עם דניאל הייתה וריאציה של מרחק מגן. המרחק הגן על מיכל מטלטלה וסערה רגשית, והגן על דניאל מביטויים מקטינים ומתקיפים מצד מיכל.

בעקבות ההחלטה שהאב יהיה ההורה שנמצא בתקשורת עם דניאל, אני מבקשת מהאב לשמור על עצמו ולא להישאר זמן ממושך בביתו של דניאל. ההמצאות בקרבתו של דניאל פיזית, אפילו לכמה דקות, שאבה מהאב כוחות רבים. הוא התקשה לנשום אחרי מפגש עמו ונזקק למנוחה של ממש. אחרי אינטראקציה של האב עם דניאל, מיכל נכנסה לאי שקט והחלה לחקור את רוני ולדרוש שיספר לה בפרטי פרטים מה היה, מה בדיוק אמר, וסיכמה בטון נחוש מה לדעתה צריך להיות הצעד הבא. האם נעה בין קבלת החלטה שאין ברירה אלא לסגור לדניאל את פתחי המילוט ואז שינתה כיוון ונכנסה לעמדה שבה היא לא יכולה לשאת בתוצאות של תהליך שיפגע בדנה. המתח בין בני הזוג גבר והם לא הצליחו להיות מקור של תמיכה האחד כלפי השני. הם היו מגיעים למפגש שבורים ורצוצים.. בזמן כתיבת שורות אלו עולה בי תמונה של הצייר אדוארד מונק " שנקראת " הזעקה". התמונה מעבירה לצופה בעוצמה רבה, ללא קול, כאב נפשי כבד מנשוא. התחושה במפגשים עם מיכל ורוני הייתה של כאב גדול וזעקה מרה, מועקה...הרגשתי שהקשר עם הבן לופת את מיכל ורוני בחוזקה ובעוצמה רבה והם לא מצליחים להיחלץ ממלתעותיו. הם לא מצליחים להוציא את עצמם ממנו ואותו מתוכם....

מתוך כך, אני מבקשת מהם- שכאשר הם עוזבים את חדר הטיפול, לא לחשוב את דניאל, לא לדבר עליו בניהם, ולא לדבר עליו עם חברים קרובים, למעט שעה בשבוע, שבה אפשר להתעדכן, להתלונן, ולחשוב אותו. מעבר לזמן המוקצב, בכל פעם שמתגנבת מחשבה עליו, אני מבקשת להזיז אותה בכוח ולומר לעצמכם- שאין רשות לחשוב אותו או לדבר עליו. ואכן מיכל ורוני השכילו לאמץ את ההנחיה בחום, ובכך אפשרו לעצמם מעט הגנה על עצביהם החשופים

סמוך לאותה תקופה ההורים חשים תסכול רב. הם מודעים לכך שאין ברירה אלא לצאת לדרך, ובאותה נשימה מודעים לכך שדנה תשלם על כך מחיר. אני מציגה עמדה שבה אני מאמינה שהשינוי יוכל להתרחש כאשר הם ישתחררו מרגשות הפחד והחרדה, הכובלים אותם ומשאירים אותם לכודים בתוך קשר שבו הם בני ערובה. תחושת האשמה מצד אחד-על הבן שגדל אצלם בבית -והפך לאדם חולה, תחושת הזעם על כך שהוא שאינו מגלה מוטיבציה לעזור לעצמו ולשקם את חייו, ותחושת ההפקרה של דנה נכדתם- שגדלה בבית עם אב חולה, לא נתנה להם מנוח. ויצרה מעגל סבוך של רגשות שמזינים האחד את השני, ולא מאפשרים לנו להתקדם בטיפול.

היה ברור לשלשתנו שדניאל יזהה את אותם אזורים שבהם ההורים לכודים במלכודת האשמה, והחרדה, שאין להם את החופש וחירות הפנימית לפעול. ולשם הוא יכוון, ויפעיל אותם באופן כזה שהם יישארו מפוחדים וחסרי אונים מולו. ובכך למעשה ימשיכו להיות בני ערובה בקשר אתו.

ההבנות הללו זקוקות לזמן עיכול. בינתיים אני מרגישה את ההורים ובעיקר את מיכל נמצאים בחוסר שקט גדול. באחת הפגישות מיכל מספרת שהתייעצה עם ידידת המשפחה וזו אמרה לה שדניאל מעולם לא היה בטיפול. מיכל מיד נכנסת למקום של עשייה ומבררת עם מכרה שהיא פסיכיאטרית מוערכת, על טיפול אישי בדניאל. אותה מכרה מפנה את מיכל לפסיכיאטרית נוספת, שתטפל בדניאל רגשית ותרופתית. וכך נכנס דניאל לטיפול שנמשך כמעט שנה.

גם כאן נדרשתי לגמישות ולסבלנות. בדרך כלל העמדה שלנו מייחסת חשיבות רבה לכך שהמטפל יהיה מהצוות של מטפלי אייכה. או כזה שמכיר ומבין את השיטה. הפסיכיאטרית שהומלצה לדניאל לא הכירה את השיטה, ויצרה משיקוליה המקצועיים-פיצול מכוון בין הטיפול בדניאל לבין הקשר איתי או עם הוריו. התחושה שלי הייתה שדניאל לא יעשה שימוש נכון בטיפול ולא יעזר בו כדי לצאת מעמדה של הימנעות. הבעתי את עמדתי בפני ההורים וחשבתי ששוב הם מאפשרים לו להשתמש בהם ובמשאבים שלהם לא נכון. אך הבנתי שההורים עדיין מלאי חרדה ותחושת אשמה, וזקוקים להרגיש שעשו הכל עבור דניאל. הם זקוקים לסבב נוסף כדי להיות מסוגלים לעבור לשלב הבא.

במהלך אותה תקופה השיח בין דניאל לאביו מאפשר העברה של מסר בהיר: "...אנחנו לא יכולים להמשיך ולתמוך בך לאורך זמן, אנחנו רוצים לראות אותך עושה מאמצים כנים למצוא עבודה". על מנת לחזק את הקשר ולהפחית חרדה, בקשתי מהאב ללוות את דניאל ולהדריך אותו כיצד לחפש ואל מי כדאי לפנות. ההורים (ללא ידעתי) נעזרו בחברים כדי לברר על מקומות שיהיו מוכנים לקבל את דניאל לניסיון. דניאל שלח קורות חיים ואף ניגש לראיונות עבודה. אך התחושה הייתה שהוא מכשיל את עצמו ולא עושה מאמץ כדי להתקבל. האם זעמה, והרגישה שדניאל מזלזל במאמץ שהסביבה עושה עבורו. אני מזכירה להורים שכאשר הם מתאמצים יותר מידי זה איתות שהם לא נמצאים בתדר הנכון בתקשורת עם דניאל. בשלב זה הפסיכיאטרית של דניאל סברה שהדבר הדחוף ביותר הוא להיכנס לטיפול משפחתי, שמטרתו יצירת תקשורת טובה יותר בין ההורים לדניאל. לשמחתי ההורים לא מאבדים כיוון, ומשיבים למטפלת שהם אכן מסכימים שהטיפול המשפחתי חשוב אך להערכתם זה לא העיתוי המתאים. כרגע דחוף וחשוב יותר שדניאל יחזור לתפקד וימצא עבודה.

החשיבה שלי כמטפלת אייכה, לייצר בהירות סביב הרצון לראות את דניאל עושה צעדים לקראת עצמאות ולהתמקד בעצירת התמיכה הכלכלית בו, נובעת מהרצון לתת ביטוי המגדיר מחדש את גבולות ההורים. מה נכון להם, ומה לא נכון להם, ומתי נכון להם. הגדרה זו, יוצרת איזון חדש במערכת המשפחתית. ככל שההורים ירגישו יותר

מוגנים בקשר, פחות חסרי אונים ועם יותר אפשרויות לפעול על פי צו מצפונם, כך יתפנה מקום בקשר, לקרבה, וחום. בשלב זה טיפול משפחתי יוכל להיות יעיל ואפקטיבי.

הפער בין גישת הפסיכיאטרית, לגישה של אייכה בלט מאוד. להערכתני בנקודת הזמן המתוארת, לו היו נערכות פגישות משפחתיות דניאל היה עושה בהן שימוש לא נכון. הוא לא היה נעזר בפגישות כדי לעשות צעדים לקראת התפתחות אלא להיפך, היה מנצל את המצב בכדי להעביר מסר: כרגע אנחנו בטיפול – אז הדרישות לתפקוד צריכות להיכנס למצב של "הולד". באופן זה להערכתני, גם אם לא בכוונה מודעת, הסביבה הייתה "מתירה" לדניאל להישאר בעמדה רגרסיבית והמנעותית.

במהלך התקופה הזו קבלנו החלטה משותפת, שההורים מפסיקים לשלם לדניאל הוצאות מחיה שהם מעבר לקיום הבסיסי. מיכל ורוני חשו שאין ביכולתם למנוע עזרה כלכלית באופן גורף, מכיוון שאינם מסוגלים למנוע מדניאל ומדנה אוכל. המחשבה שדנה תגיע לבית ספר בלי סנדויץ' הייתה בלתי אפשרית מבחינתם. חשוב לי להזכיר שסביב הטיפול בדנה דניאל תפקד כאב מסור, אך ההורים חששו שהוא יפעיל עליהם מניפולציה וישלח את דנה להגיד שהיא רעבה ושאין אוכל בבית... ולכן כצעד ראשון הם קיצצו את תקציב המזון למינימום ההכרחי, וביקשו שימלא מיכל דלק בכל נסיעה, כדי שיהיה שותף בהוצאות החזקת הרכב. דניאל מקבל את הקיצוץ ונערך בהתאם.

השלב הזה היווה נקודת מפנה בטיפול. ההורים הצליחו להתמקם מול דניאל באופן שונה מהרגיל, ולהעביר מסר בפעולה ולא רק בדיבור. -אנחנו לא יכולים ולא רוצים לכפות עליך לצאת לעבוד, אך החירות שלנו היא להגיב לבחירות שלך, ולא לאפשר שימוש לא נכון בכסף שלנו ובמשאבים שלנו.

לא ידענו כיצד דניאל יגיב. לקחנו כמה אפשרויות בחשבון. האחת, שדניאל יצטמצם למינימום, יתכנס בתוך עצמו ויכנס לדיכאון. שתהיה רגרסיה בתפקוד, שדניאל יפסיק לקחת את התרופות ויכנס שוב להתקף מאני... האפשרות האחרת שדניאל -הרגיל לרמת חיים גבוהה, יתחיל לנוע לכיוון של לקיחת אחריות.

לאחר כמה שבועות דניאל מצא עבודה כ"פרילנסר", וקיבל כמה פרויקטים. כשהסתיימו הפרויקטים הוא מצא עבודה שבה לא החזיק הרבה זמן מעמד. בתקופה המדוברת דניאל העלה רעיון עסקי של קניה ומכירה באינטרנט וביקש להיפגש עם האב ולקבל ממנו חוות דעת. רוני סיפר כי התרשם שדניאל למד את נושא הרכישה ומכירה באינטרנט לעומק, והרשים אותו ביכולת הניתוח והחשיבה המקורית. דניאל חישב שהוא זקוק להשקעה של 5000 שח ובדק האם ההורים יכולים לסייע לו. רוני אמר שיצטרך לחשוב על העניין ולהתייעץ. לאחר חשיבה משותפת שלי עם ההורים, ההורים פנו לדניאל ואמרו לו שהם מתרשמים מיכולת הניתוח והלמידה שלו את הנושא. אך רוצים להיות בטוחים שהוא נכנס לעסק בזהירות, ובפיקוח. הם רוצים שיבדוק היטב את המשמעויות השונות עם איש מקצוע שמתמחה בתחום, ויסכים

ללוות אותו. במידה ויתאים לו להיעזר באיש מקצוע, והעסק יתברר ככדאי הם יתנו את הסכמתם, אך חשוב להם להיות בקשר עם איש המקצוע. ואכן ההורים מצאו את האדם המתאים שהוא מאמן (קווצ'ר) שמתמחה בעסקים באינטרנט. המאמן התרשם מאוד מיכולת הלמידה והניתוח של דניאל. דניאל השקיע שעות של קריאת מאמרים והבנת ההיבטים המשפטיים של צורת המכירה. לאחר מספר מפגשים ובדיקה מקיפה, דניאל קיבל החלטה שיש בעסק יותר מידי סיכונים וירד מהנושא. הסבב הזה היה חשוב בעיני. האב שקל את בקשתו של דניאל ברצינות רבה, אך היה מספיק בהיר וזהיר לגבי הביטחונות שהם צריכים על מנת שיוכלו לשמור על המשאבים שלהם. האב ליווה את דניאל באופן מכבד, והתבונן בו בעיניים הרואות את היכולות המרשימות שלו. דניאל חווה את התהליך כמקדם כמלמד הוא הצליח להפעיל שיקול דעת, לקח אחריות והרפה כשהסיכון היה גדול מידי.

הרגשתי שאט אט עם כל התערבות בשפה המגדלת, שמייצרת בהירות באופן מכבד מחד ושומרת על ההורים, על הגבולות ועל האוטונומיה שלהם מאידך, מתחזק האמון של דניאל באב, מתרחשת בניהם יותר קירבה וחיבה, ותחושת הזעם פוחתת. יחד עם זאת הניסיונות הקצרים של דניאל בעבודות שונות- לזמן קצר, לא מניחים את דעתנו ומתסכלים מאוד את ההורים. ברור לשלושתנו שיש לעבור לשלב הבא שבו לא תהיה לדניאל ברירה, אלא לצאת לעבוד באופן רציף ומסודר. בחדר הטיפולים אנחנו מעלים אופציות שונות ומדמיינים את התרחישים הקשים יותר: האפשרות וההיתכנות של סבב נוסף של מאניה דפרסיה הייתה ממשית. ההורים זיהו את הדפוס- כאשר הם מגיעים עם דרישה שמלחיצה את דניאל, ההופעה שלו מתחילה להיות מוזנחת, הוא לא מסתפר ונכנס למצב רוח דכאוני. האפשרות של אשפוז עלתה כאופציה ראלית, וכתוצאה ממנה התערבות של הרווחה, והוצאה של דנה מהבית למשפחת אומנה. הכאב היה גדול. מיכל ורוני מבינים שאין ברירה, הן מבחינת ההתקדמות של דניאל והן מבחינת המשאבים הכלכליים שהולכים ומתרוקנים. בשלב הזה דניאל משתף את האב שהמטפלת שלו סבורה שהוא בדיכאון, ושאתם ההורים צריכים להשלים עם העובדה שיש לכם בן חולה, ולקבל את זה. לשמחתי הרבה, האב- בוגר אייכה מצטיין משיב לדניאל: "אני לא מתווכח עם הפסיכיאטרית לגבי האבחנה שלה, אך אני מאמין שגם אם אתה חולה יש לך יכולת לתפקד ולפרנס את עצמך בצד המחלה."

וכך עם הבנה שהזמן הבשיל לצאת לדרך, ועם החלטה שיש לצמצם את המשאבים הניתנים לדניאל, על מנת להעביר מסר בהיר: "אנחנו מאמינים שאתה מסוגל ויכול לקיים את עצמך" ההורים מחליטים כשלב ראשון בתהליך, להגדיר לדניאל תקציב, שיאפשר לדניאל בסיס אך לא יספיק למחיתו.

ההורים לוקחים בחשבון שקיימת אפשרות שדניאל יחליט להתקיים מהתקציב ע"י מעבר לעיר אחרת- זולה יותר, ללא יציאה לעבודה. ההורים מוכנים גם לתרחיש הזה, מבינים ומקבלים את העובדה שהבחירה לגבי הסביבה שבה תגדל דנה והחינוך שתקבל נתונה בידיו של דניאל. היכולת של מיכל ורוני להשתחרר מהתחושה שהם

האחראים הבלעדיים לדנה , הייתה צעד משמעותי ונקודת מפנה בתהליך הטיפול. הכאב סביב האפשרות הריאלית שדנה תעבור לעיר אחרת, תתנתק מבית הספר שהיא ככ אוהבת, מהחברות שלה, ומסבא וסבתא הייתה מייסרת. ההורים ישבו מולי בעיניים דומעות. ועוצמת הצער נכחה בחדר במלא עצמתי. הם הבינו שדנה זקוקה יותר מכל לאבא מתפקד. אך הכאב שלדנה הקטנה נלקחת האפשרות לקבל חינוך והשכלה כפי שהם מאמינים שנכון עבורה ושהיא עלולה להיתלש מסביבה שבה טוב לה ושבה היא גדלה ומתפתחת-לסביבה עם הרבה פחות אפשרויות, הכאיבה להם מאוד. ההכרה שדנה היא הנכדה שלהם אך אינה באחריותם הייתה הכרה כואבת מאוד. משהצליחו לקבל את מגבלות היכולת שלהם להציל את דנה, התחיל להתפתח אותו מרחב משחרר שאליו ייחלנו. האם הבינה שהיא אינה מסוגלת להיות בארץ כשמתחילים את התהליך, היא לקחה אחריות על כך שהיא אינה מסוגלת להגיב כפי שסיכמנו. ולכן החלטנו שמיכל תיסע לחו"ל- שם היא יכולה לעבוד, ותשאיר את ההתמודדות לרוני. ואכן רוני היה זקוק לשקט שנוצר כדי להתקדם בתהליך.

רוני העביר לדניאל מסר בהיר על כך שהם החליטו להוריד את התמיכה הכלכלית בו. ומעתי יתנו לו תקציב שאותו הוא יצטרך לנהל, ואתו יצטרך להסתדר. במידה ויבחר לא לצאת לעבוד הם יקבלו את הבחירה שלו בצער, אך משמעות הבחירה תהיה שיצטרך לעבור לעיר אחרת אולי דימונה- שם מתגוררת האם. דניאל היה המום מכך שהמעבר לדימונה הוא אופציה אפשרית מבחינת האב, ושאל מה יהיה עם דנה? רוני ענה: "אני מבין שדנה היא הבת שלך ואתה זה שתחליט לגבי העתיד שלה". הוא הוסיף שבייר על בית ספר יחסית טוב בדימונה והמליץ לדניאל לשכור דירה בקרבת מקום. ניראה היה שדניאל המום, הוא חש את השינוי הפנימי שהתרחש אצל האב, וכעבור זמן קצר הוא מצא עבודה במקצוע שלו אצל חבר קרוב. אמנם במשרה חלקית אך הוא מתמיד בה כבר מספר שנים. הטיפול ברוני ומיכל הסתיים לפני כשלוש שנים.

לפני שנה האם עדכנה אותי במצבו של דניאל. היא כותבת שדניאל ממשיך לעבוד בקביעות אצל חברו , שיש לו קליינטים משל עצמו, ושהוא מטפל נפלא בדנה. דנה מתפתחת יפה ומאושרת בבית הספר.

לקראת הצגת המקרה כאן בכפר שאל, הרגשתי צורך לידע את ההורים ולקבל מהם אישור נוסף להציג את המקרה. ההודעה של האם רגשה אותי מאוד, ורציתי לשתף אתכם בחלק מהדברים שכתבה:

אופירה היקרה

אני מאוד שמחה לשמוע ממך.

דניאל עובד חצי משרה באופן מסודר. נראה לי שהוא מרגיש עם עצמו טוב יותר מאי פעם. היחסים בינינו טובים וקרובים. הוא מעניק לדנה בית נהדר. דנה ילדה מחוננת, תלמידה מצטיינת. היא יום בשבוע באופק, פעם בשבועיים בתוכנית בר אילן מצטיינים

במתמטיקה, פעמיים בשבוע בהורה אפרוחים, פעמיים בצופים, מנדנת במנדולינה,
מלאת חברות, אהובה על כולם. ילדה רגועה ושמחה, טובת לב ומקסימה.

אני עדיין עובדת במשרה מלאה ואמשיך לעבוד. רוני מקסים ותומך נשמע סוף של
אגדת ילדים... אנו מברכים על כל יום שעובר בטוב ותמיד החשש רוחש ומקנן באיזה
מקום.

את יכולה להשתמש בסיפורנו ורק טשטשי את הפרטים המזהים. תודה לך על הכל .

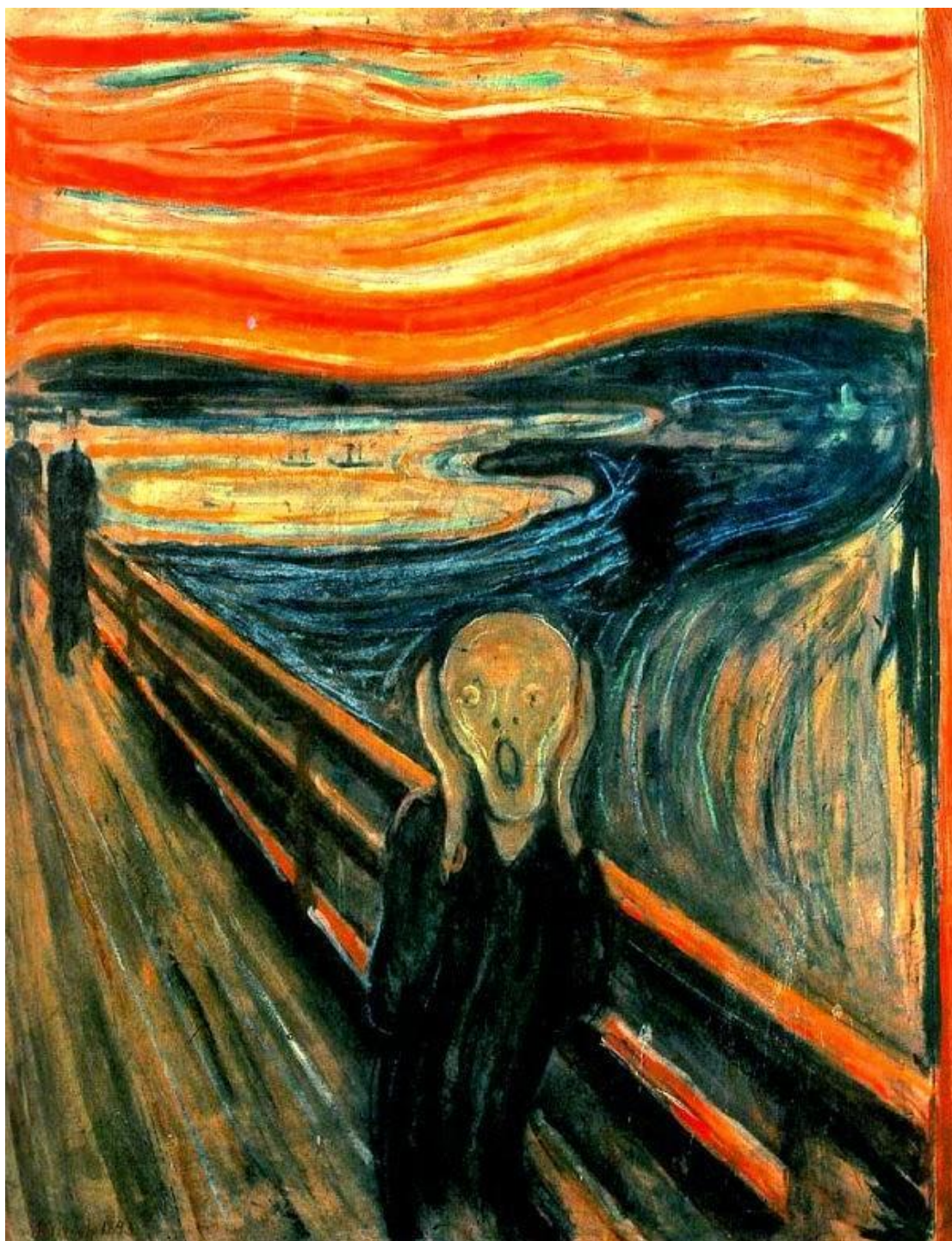

הי אופירה,

המקרה מרתק והעבודה שעשית איתם מקסימה. נשארתי בלי מילים.

הרשיתי לעצמי להציע תיקונים פה ושם. לא משהו עקרוני.

כל הכבוד על העבודה איתם וגם על כך שכתבת את זה. נראה לי מקרה מרתק מקסים
וסופר מלמד שישתמשו בו הרבה בעתיד לצורך הדגמות של צורת החשיבה והשיטה.
מחיות כפיים ממני.